

állt – nehéz elhinni, mert onnan már csak egy ugrás a tengerpart, de olyan tömegben zúdult le a víz a hegyekből, és olyan magasra emelte a tenger vízszintjét a vihardagály, visszaduzzasztva az amúgy is abnormálisan megáradt folyókat, hogy a parti városrész is víz alá került. Két éven át minden héten elsétáltam arra, van valamennyi helyismeretem. Nem tudtam volna elképzelni, hogy ott valaha hullámzó vizet fogok látni. De ez az őszi időjárás most ilyen: elképzelhetetlen dolgok történnek.

A végére jöjjön a már-már szokásosnak tekinthető vízállásjelentés. Malaga megye víztározói október 23-án, napokkal a DANA érkezése előtt 15 százalékon álltak, de például a szomszédos Almeriában csupán 7 százalékon. Most sincsenek tele: az andalúziai átlag 34 százalék – nem jó, de nem is tragikus, ahogy Gyatlov mondta a *Csernobil* című filmben. Ami viszont mindenképpen határos a tragédiával, az a politika bizonyos szegmenseinek hozzáállása. A szélsőjobboldali, trumpista és Orbán-barát Vox álláspontja szerint nincs itt semmi látnivaló, a DANA idejének intenzitásának semmi köze a klímaválsághoz, mivel nincs is klímaválság. Mintha csak Donald Trump olajbáróból lett új energiaminiszterét hallanánk. A Vox jelenleg a harmadik legnépszerűbb párt Spanyolországban, és gyorsan jön fölfelé. A képviselőjüket a napokban választották meg az Orbán Viktor által alapított EP-frakció, a „Patrióták” vezetőjévé.

Akinek így nem elég szájbarágós a tanulság: nem Trump megválasztása jelenti a legnagyobb veszélyt Európára – megvannak nekünk a saját idiótáink.

Végel László

Az aranykor romhalmaza

Egy szép november elsejei napon néhány perccel 12 óra előtt mentő- és rendőrkocsik szirénáztak, majd tűzoltókocsik robogtak el az ablakom előtt. Lerohantam az utcára, elképesztő zűrzavar fogadott. A járókelők dühösen magyarázták a történeteket: leszakadt a lakásom közelében levő felújított újvidéki pályaudvar súlyos beton tetőszerkezete, egy hatalmas bombarobbanásra emlékeztetett. Beleremegett a környék, ismételtették a zaklatott szemtanúk. A többtonnás betonszerkezet az alatta üldögélő várakozó polgárookra zuhant, akik azonnal szörnyethaltak.

A helyszín egyébként az újvidéki polgárok kedvelt találkozási pontja volt, ott vártak a belgrádi gyorsvonatra és a városi közlekedési vállalat autóbuszaira. Sokan pedig csak céltalanul nézelődtek. Feleséggel, Anikóval mi is gyakran üldögtünk az alatta levő padokon, mivel a pályaudvar épületében kitűnő kávékat mértek.

A felújított állomás egyébként a kormány modernizációs stratégiájának jelképe volt. 2022-ben felújították, hogy felavassák a kínai kivitelezők által

felépített gyorsvasút Belgrád–Újvidék között közlekedő szakaszát. A tervek szerint még az idén megépül a szabadkai útszakasz, azután sor kerül a Szabadka–Budapest közötti szakasz felavatására is. Az újságok arról számoltak be, hogy nincs messze az idő, amikor Újvidékről mindössze 150 perc alatt Budapestre érünk.

2022-ben pazarul megünnepelték az első felavatást. Orbán Viktor magyar kormányfő Aleksandar Vučić államelnök társaságában a kínai szerelvényen Újvidékre utaztak, hogy felavassák az új pályaudvart. A kormányzó Szerb Haladó Párt tagsága és a városi közművek dolgozói lelkesen üdvözölték a szerb államelnököt és a magyar kormányfőt. Orbán Viktor hatásos beszédet tartott a szerbek és a magyarok barátságáról, a háttérben pedig hatalmas cirill betűs felirat jelezte, hogy a magyar kormányfő a multikulturális Újvidéken szónokol. Aleksandar Vučić bejelentette, hogy ezzel Szerbia belépett az aranykorba! A pályaudvar lett az aranykor jelképe. Akkor még senki sem tudta, hogy a felújítási munkálatokban Mészáros Lőrinc néhány leányvállalata is jelentős szerepet játszott. Egyik cége felügyelő szerepet vállalt. Terheli-e felelőség? Erről egyelőre semmit sem tudni, mert a szerződések a kínai kivitelezők kívánalmára titkosak, és a nyomozás kínosan hosszú ideig tart.

A pályaudvarral nagy gondok lehettek, mert időközben kiderült, hogy a felújított állomás újabb felújításra szorul. Ez év júniusában újabb pompás felavatási ünnepségekre került sor, amelyen a kormánypolitikuskok nem győzték hangsúlyozni, hogy milyen sebesen halad Szerbia a haladás útján. Alig pár hónappal a nagy ünnepségek után azonban kiderült, hogy a három évig tartó költséges felújítás 14 ember halálát okozta, három polgár életéért az újvidéki klinika orvosai küzdenek, és a hivatalos jelentés szerint állapotuk rendkívül kritikus.

A hír villámgyorsan terjedt az interneten és az utcán. A polgárok spontánul gyülekeztek és hangosan kommentálták a történeteket. Soha eddig nem éreztem ekkora feszültséget, mint ezúttal. Még az egykori Milošević elleni tüntetéseken sem. A sarki újságárus indulatosan kiabálta: így építkeznek ők. A kiosk közelében az emberek dühösen szidalmazták a politikusokat. Ez nem tragikus baleset, hanem gyilkosság, hangoztatták napokon át a dühödten gyászoló polgárok, akik a politikuskok távozását követelték. Vállalniuk kell a tragédia morális következményét. Többek között követelték Miloš Vučević kormányfő lemondását is, mert a felújítás idején ő volt a polgármester.

Rövidesen megjelent az egykori polgármester, majd Goran Vesić építésügyi miniszter, s végül Aleksandar Vučić kormányfő is nyilatkozott. Egyöntetűen bizonygatták, hogy a három évig tartó felújítás idején hozzá sem nyúltak az alsó tetőszerkezethez. Ez az állítás a hatvan évvel ezelőtt (1964-ben) nyolc hónap alatt felépült pályaudvar tervezőmérnökére, Farkas Imrere terelte a gyanút. A neves építészmérnök művéről egyébként a szakma elismerően nyilatkozott, bár a város nem bánt vele kegyesen. Különböző politikai áskálódások miatt nem kaphatta meg a város Októberi Díját, mire ő 1966-ban Kanadába távozott, ahol egyetemi tanárként dolgozott és számos kanadai középületet tervezett. Még jó, hogy nem Titót teszik felelőssé, replikáltak a dühös pol-

gárok, akik cseppet sem hittek a politikusoknak. Először felmerült a kérdés, hogy miért éppen a tetőszerkezet maradt érintetlen, ha már az egész épületet felújították. Rövidesen az építészmérnökök kiderítették és fotókkal bizonyították, hogy a politikusok hazudtak, igenis, a tetőszerkezeten is végeztek munkálatokat, olyan új lapokkal terhelték meg, amelyeket nem bírt el a szerkezet. Ettől kezdve a politikusok hangot váltottak, azt hangoztatták, hogy ne az utca ítélkezzen, bízzuk az intézményekre a bűnösök megnevezését. Vučić elnök még a politikai felelősséget is kilátásba helyezte.

Az ígéret ellenére a helyzet feszült maradt, hiszen nemcsak egy tetőszerkezet omlott össze, hanem az aranykor jelképe is. Az ország egy napig gyászolt, Újvidéken pedig háromnapos gyászt hirdettek meg. A civil szervezetek, az ellenzéki pártok egyre hangosabban követelték a politikai felelősség megállapítását. Néhány kínos nap után lemondott Goran Vesić építésügyi miniszter, aki határozottan bejelentette, hogy nem vállal semmiféle felelősséget, ami olaj volt a tűzre. A tömeg nem elégedett meg ezzel, a szakemberek felsorolták az elmúlt évek katasztrófáit. Bányászok vesztették életüket, hidak omlottak össze, az iskolákban és a falvakban tömeggyilkosságokra került sor, helikopterek zuhantak le, hadgyakorlatokon katonák vesztették életüket. Egy alkalommal sem állapították meg a politikai felelősséget.

Gyilkosok, börtönbe velük, skandalta a tömeg.

A gyásznapok leteltével Újvidéken tömeges tüntetésre került sor, több mint húszezer polgár gyászolt az állomás előtti téren, és a politikai elit felelősségre vonását követelte, majd a városháza elé vonult, ahol át akarták adni az írásba foglalt követelményt: a kormányfő lemondását és a titkos szerződések feloldását.

Olyan helyzet alakult ki, amire senki sem számított. A városháza kapui zárva voltak, termeiben pedig teljes felszerelésben rohamrendőrök várakoztak. A környező utcákban, többek között a városháza előtti térre nyíló egyik átjáróban is rohamrendőrök tanyáztak. A felháborodott tömeg elvárta, hogy a hatalom képviselői legalább vegyék át az írásos követelést. Az emberek véres kezeket festettek a térre és a városháza falára. A követelést nem vette át senki, mire fordulat történt. Megjelentek az arcukat álarccal elfedő huligánok, akik vasrudakkal megostromolták és megrongálták a városházát. A szervezők megafonon bejelentették, hogy ellenzik az erőszakot, és kérték a tömeget, hogy távozzon az ostromlott városházától.

Az üres téren a rohamrendőrség percek alatt rendet teremthetett volna, de nem avatkozott be, az álarcos huligánok tovább randalíroztak. A rendőrök csak akkor avatkoztak be, amikor a huligánok eltűntek a színről, a tömeg pedig szétszéledt. Elkezdődtek a letartóztatások, de a civilbe öltözött rendőrök nem az álarcosokat tartóztatták le, azokat elnyelte a föld, hanem a tüntetést szervező aktivistákat, nem is a tett színhelyén, hanem annak környékén.

Még aznap este Vučić Újvidékre látogatott, és pártjának irodája előtt kifejtette, hogy a kormány nem enged a huligánoknak, a tüntetéseket szervező civil aktivisták és pártvezetők viszont azt állították, hogy ezek a huligánok a kormánypárt álkatonai egységének tagjai, akik erőszakos akcióikkal nem először kompromittálják a békés tüntetéseket.

Az igazság nyilván sok év múlva derül ki, egy azonban bizonyos: az utóbbi pár esztendőben számos hasonló incidensre és tüntetésre került sor. Ez történt a lítiumcsaták idején, a belgrádi diákok meggyilkolása után vagy az egyoldalú közmédia elleni tüntetéseken, amelyek mind a szerbiai társadalom kettészakadásáról tanúskodnak. A kormánypárt és hívei folytonosan hangoztatták, hogy bízzuk az ügyeket az intézményekre, azt ígérték, hogy a bűnösöket megbüntetik, a politikai felelősségre vonás megtörténik, az utóbbi rendszerint elmaradt. A tömeg ezek után nem bízott az intézményekben, inkább a tömegtüntetéseken reménykedett, amelyek fellángoltak, majd elcsitultak. Ezek után egyre inkább erőt vett a kiábrándultság, a lázadók nem reménykednek a sikerben, hiszen immár közel két évtizede ugyanaz a párt van hatalmon, amely az ellenzék és a EBESZ szerint választási csalásokkal biztosítja a győzelmét. Növekszik a düh és a harag, miközben egyre többen kimondják: a békés tüntetésekkal, tiltakozó sétákkal nem érnek el semmit, ugyanakkor ellenzik az erőszak alkalmazását is. A kettészakadt szerbiai társadalomban patthelyzet alakult ki. A kormánypárt és hívei képtelenek baljós incidensek nélkül kormányozni, az ellenzéki pártok és azok hívei pedig nem képesek választásokkal kormányra jutni. A két fél közötti párbeszéd immár lehetetlen. A káosz növekszik, a holnap kiszámíthatatlan. Baljós dilemma érlelődik: megdönthető-e az autokrata hatalom erőszak alkalmazása nélkül, miközben az erőszakot senki sem hirdeti, viszont a békés kiegyezésben senki sem reménykedik. Egyelőre folynak a letartóztatások, a társadalom egyik részében növekszik a düh, a másik részében forr a gyűlölet. A polgárok aggódva gondolnak a holnapra.

Parászka Boróka

A fasizmusról, ami mindig itt volt

A testvéremet húszéves korában, Brailán ölték meg, 1989-ben, gondoljátok meg, mit teszték! – egyetlen mondat volt ez a komment a hosszú-hosszú hozzászólásfolyamban, amit az emberek egy antifasiszta tüntetés híre alá írtak, mégis megállt az idő, amikor olvastam. Antifasiszta tüntetések söpörnek végig Románián – néhány nappal ezelőtt még elképzelhetetlen lett volna. Az embereknek meg sem fordult a fejében, hogy felbukkanhat a fasizmus a közvetlen közelükben. Ha mégis szembeötlővé vált egy-egy erre utaló jel, egy-egy jelkép, elszabadult nyilatkozat az elmúlt hónapokban – senki sem gondolta, hogy mégis dolga lenne vele.

Románia az unió keleti határvidékén a kiszámítható félperiféria volt 2024 végéig, egymást gyakran váltogató kormányokkal, de stabil európai és északatlanti elkötelezettséggel, szociáldemokrata-liberális kormányzattal, konstruktív ellenzékként működő kisebbségi érdekképviseléssel és egy 15 százalékos körüli szélsőjobboldallal. Nem kell pánikba esni, máshol is van 10-15 száza-